

ביאורים

על מנת שיוכל האדם לנקות את עצמו מנגיעות אישיות בעבודת ה', צריך האדם להתבונן בשלושה מישורים שדרושים תיקון:

הראשון - אהבת ההנאות והתענוגים. כפי שכבר הובא בראשית הפרק, תנאי בסיסי להתקדמות בעבודת ה' הוא הריחוק מהשעבוד לאהבת הנאות הגוף. כאשר האדם רדוף אחר תאוותיו, יהיה קשה לו מאוד לעבוד את ה' בטהרה, מפני שבכל פעם יחפש את התועלת שתגיע לו מהעבודה. כל תפילה, מעשה או לימוד, ילווה במחשבה כיצד יביא לו גמול טוב והנאה. כאשר אלו המניעים של האדם בעבודתו, הוא רחוק משלמות בה.

השני - חוסר הבנה בדרך קבלת הטוב. אדם עשוי לחשוב שהשפע האלוהי חל עליו רק מפני שהוא משתוקק אליו, ועל כן כל מעשיו מכוונים לאותה השתוקקות כדי שלא יפסיד את אותו שפע. האמת רחוקה מזה, ולמעשה השפע האלוהי אינו מגיע לאדם מהשתוקקותו אליו אלא הוא מתחיל מרצון ה' להשפיע על האדם חסד, שמגיע לאדם לעיתים גם בלי שישתוקק אליו ואפילו בלי ידיעתו.

השלישי - הערכה עצמית גבוהה מדי. אדם חושב שמגיע לו השפע האלוהי במעשיו ופעולותיו, וככל שמקבל אותו כך גוברת תשוקתו ליותר מכך, מפני שהוא ראוי לו בעיניו. אדם כזה עשוי לחשוב שעבודתו והודאתו לה' נעשים במידה רבה יותר ממה שהיה צריך לעשות, אך האמת הפוכה, ולמעשה כל מה שמגיע לאדם מאת ה' דורש מהאדם הודאה ועבודה גדולה הרבה יותר ממה שבכוחו לעשות.

כאשר יתבונן האדם על שלושת המישורים הללו, יהיה לו קל יותר להתחיל את העבודה כראוי ולהתנקות מקלקוליו. עליו להתרחק מרדיפת ההנאות, להכיר בכך שאינו צריך להשתוקק לטובה על מנת שה' ייתן לו אותה, וכן שכל מה שיעשה אינו מספיק לשלם על טובות ה' אליו, ועל האדם לסמוך על ה' שייתן לו בזמן את מה שיהיה ראוי לו לקבל.

הרחבות

• אל תבואני רגל גאווה

מה שהתְרַעַמְתָּ מִמַּעוֹט פְּנִיִּי בְּעִבּוּדְתְּךָ וְהוֹדָאתָ לֵאלֹהֶיךָ. רבנו בחיי מתייחס בדבריו לסכנה שבמידת הגאווה, הפוגעת באדם בכל המישורים: בינו לקב"ה, בינו לחברו ובינו לבין עצמו (עיי' בהקדמת דרך חיים למהר"ל).

בינו לבין הקב"ה: "כל אדם שיש בו גסות הרוח - אמר הקדוש ברוך הוא: אין אני והוא יכולין לדור בעולם" (סוטה ה').

בינו לבין חברו: "והנה (כדי) להיות כאיש אחד בלב אחד, צריך שתקדים מדת הכנעה ושפלות, שכל אחד יבטל דעתו לדעת הכלל. כמובן שאם כל אחד יאמר קבלו דעתי ו'אני ואפסי עוד', זה הוא מקור נפתח לכל שנאה וקטטות ומריבות... ומטעם זה נמצאת בעוונותינו הרבים מדה זו ביותר בישראל, אף שהם 'גוי אחד בארץ', כי באשר נפשם גבוהה ויש להם דעת ושכל חזק. על כן נמצא בהם פירוד לבבות ביותר, ודבר זה לא בא מפאת החיסרון אלא מצד המעלה" [שם משמואל בהר תרע"ג].

בינו לבין עצמו: "שישמח בחלקו, כי מי שנכנסה בו הגאווה והגדולה - אין העולם וכל אשר בו מספיק לו לכללתו, לְגִבָּה לְבוּ וּבְזוּתוֹ מֵהַ שְׁהִיגָה לְחַלְקוֹ מִמֶּנּוּ" הגאווה חושבת תמיד שמגיע לו יותר, ואינו מעריך את מה שקיבל. "וכאשר יהיה נכנע, אין לנפשו אצלו שום מעלה, ומה שמזדמן לו מן העולם הוא מסתפק בו למוזנותו וְלִסְפִּיקוֹ" [חובות הלבבות, שער הכניעה י].

אָמַר הַשֶּׁכֶל: מה שהתְרַעַמְתָּ מִמַּעוֹט פְּנִיִּי בְּעִבּוּדְתְּךָ וְהוֹדָאתָ לֵאלֹהֶיךָ. וכי דברי פיך דברי מודה, וְכִנְיָתְךָ בְּהֵם פְּנִיִּי מִבְּקֶשׁ, וְלִפְנֵי הַהוֹסֵיף עַל הַטּוֹבָה וְלִשְׂאֵל הַתְּמַדְתָּהּ, הוא מְפַיֵּן שֶׁלֹּשׁ מִדּוֹת.

הַמְדָּה הָאֶחָת, רב אהבתך את נפשך, וְחִפְצָךָ לְמִשְׁךָ הַנְּעִימוֹת אֵלֶיךָ, וְלֹא תִפְסְעֵי פְסִיעָה לְעִבּוּדַת הָאֵל וְלֹא לְזוּלָתָהּ, אֵלָּא שְׂפִינְתְּךָ בְּהַתְעַנֵּג בְּהִנְאוֹת. וכבר הקדמתי לך בתחלת רפואתי, שִׁתְּשִׁתְּדְּלִי בְּכָל יְכַלְתְּךָ לְהִרְחִיק הַמְדָּה הַמְגַנָּה הַזֹּאת מִמֶּךָ, וּבְזֶה אֶקְנֶה לְךָ הַטּוֹב.

וְהַמְדָּה הַשְּׁנִיית, מְפַיֵּן שְׂאִינְךָ מִבִּינָה חֶסֶד הַבּוֹרָא עֲלֶיךָ, וְיַעֲלֶה בְּמַחְשַׁבְתְּךָ שְׂאִינְךָ מִגַּעַת אֶל הַטּוֹבָה אֵלָּא בְּבִקְשָׁתְךָ עֲלֶיךָ, וְכִבְר הַטִּיב לְךָ בְּמָה שִׁתְּדַעֵי וּבְמָה שְׂאִינְךָ יוֹדַעַת, וְאֵת לֹא תִשְׁכִּילִי בְּבִקְשָׁתְךָ מִי עֲשֵׂה לְךָ כָּל זֹאת בְּתַחֲלָה. אִם הֵיית מְרַחֶקֶת מִמֶּךָ הַמְחַשְׁבָּה הַזֹּאת, הֵייתָ עֹבְדַתְךָ בְּכִנְיָה שְׁלֵמָה, וְהוֹדָאתָ לּוֹ בְּמִצְפּוֹנָה, וְמָה שִׁתְּקוֹי מִמֶּנּוּ אַז, הֵייתָ רְאוּי וּמְחִיב לְךָ יוֹתֵר.

וְהַמְדָּה הַשְּׁלִישִׁית, שְׂאִינְךָ מִכְּרַת אֵת עֲצֻמְךָ וְלֹא עֲנִין הַנְּהַגְתְּךָ, וְאֵת רוּאָה אוֹתְךָ רְאוּיָה לְגְדוּלָה שְׂבָכָל הַטּוֹבוֹת, וְאִינְךָ פּוֹסְקָת מִלְּבַקֵּשׁ אוֹתוֹ, וְכָל אֲשֶׁר תִּגְיֵעִי מִקֶּה עַל דְּבָר, מְחַשְׁבָּתְךָ עוֹלָה לְמָה שְׁלֹמְעֵלָה מִמֶּנּוּ, וְאִינְךָ רוּאָה הַבּוֹרָא יַתְעַלָּה רְאוּי לְגְדוּלָה שְׂבַעֲבוּדוֹת מִמֶּךָ, וְכִשְׁתִּהֶיָה מִמֶּךָ עֹבְדָה, תַּחֲשַׁבְּהָ חֶסֶד מִמֶּךָ עֲלֶיךָ, עִם יְדִיעַתְךָ מְחִסּוֹרְךָ אֵלָיו וְשְׂאִינוֹ צָרִיךְ לְךָ.

וְאֵלּוּ הֵיית מְגַלָּה הַסְּכָלוֹת הַזֶּה מֵעֲלֶיךָ, וְתַעֲיִנִי בְּעֵין פְּקוּחָה, וְהֵיית יוֹדַעַת כִּי הַבּוֹרָא אֲשֶׁר בְּרָאךָ חוֹשֵׁב עֲלֶיךָ יוֹדַע בְּטוֹב לְךָ וּבְמָה שְׂאִינוֹ טוֹב יוֹתֵר מִמֶּךָ, הֵיית רוּצָה בְּמָה שְׂאִינְךָ מִקֶּה, וְתַגְדֵּל הוֹדָאתְךָ לּוֹ עֲלֶיךָ בְּלֵב שְׁלֵם, וְלֹא הֵיית תּוֹלָה תְּקוּנְתְךָ בְּמָה שְׂאִינְךָ מִכְּרַת מָה שְׁהִיגָה אֵלֶיךָ מִקֶּה, וּפְרַע חוֹבוֹת הָאֱלֹהִים עֲלֶיךָ.

וְמָה שְׂאֵת רְאוּיָה לּוֹ, אִי אֶפְשֶׁר שְׁלֹא תִגְיֵעִי אֵלָיו, כְּשִׁיתְחַיֵּב לְךָ בְּעִבּוּדְתְךָ, לֹא שִׁתְּקוֹי אוֹתוֹ בְּתוֹלוֹת דְּעַתְךָ בּוֹ.

שלושת הסיבות
בהתרשלות
עבודת ההודאה

אהבת הנפש את
עצמה

אי הבנת החסד

החשבת הנפש
את עצמה

דְּבָרֵי מִיָּה דְּבָרֵי מוֹדָה - לשון דבריך הוא בהודאה לה' על טובותיו. **וְכִנְיָתְךָ בְּהֵם וְכוּ'** - מטרת הודאתך היא כדי שהטובות ימשיכו ונמצא שהודאתך אינה אמיתית. **וְלִשְׂאֵל** - לבקש. **חֶסֶד הַבּוֹרָא** - ה' משפיע טובה לאדם למרות שלא התפלל עליה וביקש אותה. **בְּתַחֲלָה** - עוד קודם שביקשת. **מִקֶּה** - מהטובות. **לְמָה שְׁלֹמְעֵלָה מִמֶּנּוּ** - מצפה לטובה גדולה יותר. **תַּחֲשַׁבְּהָ חֶסֶד מִמֶּךָ עֲלֶיךָ** - שבעבודת המצוות הוא גומל חסד עם ה'. **עִם יְדִיעַתְךָ** - למרות ידיעתך את האמת שאנו זקוקים לה' שימלא חסרוננו, וה' אינו צריך לנו כלל. **רוּצָה בְּמָה שְׂאִינְךָ** - שמחה בחלקך. **תְּקוּנְתְךָ בְּמָה שְׂאִינְךָ** - הציפייה לטובות גדולות יותר מונעת מהאדם לשמוח בחלקו ולהודות עליו. **וְמָה שְׂאֵת רְאוּיָה וְכוּ'** - הטובה ניתנת לאדם כפי הראוי לו בשכר עבודתו.